

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
імені Валентини Волошиної**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: Авторські освітні ситуації та вправи психомоторного навантаження в корекційно-розвитковій роботі з дошкільниками, які мають ознаки розладу дефіциту уваги та гіперактивності

Студентки 2 курсу, групи МВД,

Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальності : 012 Дошкільна освіта

Мельник Наталі Сергіївни

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор

Крутій Катерина Леонідівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ОЗНАК ДЕФІЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ Й СУПУТНИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	7
1.1. Розлади дефіциту уваги й гіперактивності та їх місце у класифікації розладів розвитку DSM-5	7
1.2. Аналіз чинників, які зумовлюють розлад дефіциту уваги та гіперактивності в дітей дошкільного віку.....	9
1.3. Особливості педагогічної та нейропсихологічної роботи з дітьми, які мають ознаки розладу дефіциту уваги та гіперактивності.....	18
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ВПРАВ ПСИХОМОТОРНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ТА ОСВІТНІХ СИТУАЦІЙ НА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДОШКІЛЬНИКАМИ.....	21
2.1. Збір інформації про дітей, які мають труднощі з поведінкою та соціалізацією.....	21
2.2. Добір засобів та методів для індивідуальних занять з дітьми, які мають ознаки розладу дефіциту уваги та гіперактивності.....	22
2.3. Аналіз, опис та узагальнення результатів дослідження.....	62
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	69
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. В останні роки в Україні, як і в усьому світі, збільшується кількість дітей дошкільного віку, які мають симптоми або діагнози, що свідчать про розлади розвитку. Найбільш розповсюдженими є розлади аутистичного спектру (РАС), дитячий церебральний параліч (ДЦП), розлади комунікації (мови, вимови, мовлення, соціальний розлад комунікації), розлади дефіциту уваги та гіперактивності (далі – РДУГ). Це призводить до того, що сучасні дошкільники мають труднощі у психофізичному розвитку, соціалізації, комунікації, навчанні. Згодом це є значною перешкодою для формування гармонійної здорової особистості.

Симптоми РДУГ, як правило, відзначаються в дитини, починаючи з 3-4-річного віку, і завжди – до 7 років. Особливо гостро відчуваються проблеми в дітей 4-6 років, коли дошкільник стає більш незалежним від дорослих, отримує нові обов'язки, готується до переходу на новий етап свого життя – навчання в школі. Саме в цей період найбільше проявляються проблеми з пам'яттю, увагою, мисленням, мовленням, уявою дитини. Відбувається значне навантаження на емоційно-вольову сферу дитини. Коли така дитина починає відвідувати школу, у неї виникають додаткові складнощі, оскільки шкільне навчання висуває нові, більш високі вимоги до особистості дитини та її інтелектуальних можливостей. Отже, у початковій школі будуть очевидними порушення уваги, а також труднощі засвоєння шкільних навичок, слабка успішність, невпевненість у собі й занижена самооцінка.

У 2004 році Всесвітня асоціація дитячої та підліткової психіатрії і суміжних професій (IACAPAP) визнала розлад дефіциту уваги та гіперактивності проблемою №1 в сфері охорони психічного та психологічного здоров'я дітей та підлітків. Щорічно кількість дітей, страждаючих на цей синдром збільшується. Аналіз розповсюженості РДУГ дає підстави стверджувати, що 60 % дорослих, у яких було виявлено розлади в дитинстві (або вони отримали діагноз уже будучи дорослими), мають певні проблеми з проявами синдрому [52]. Більшість дослідників схиляється до думки, що

РДУГ зустрічається в усьому світі й у всіх культурах. Дослідники відзначають, що прояви синдрому гіперактивності продовжують зберігатися у 70% підлітків [60]. За даними інших дослідників ця проблема виявляється у 2% популяції дорослих. Крім того, розпізнати гіперкінетичне порушення у дорослої людини набагато складніше, ніж у дитини. Частотність прояву РДУГ у дітей молодшого шкільного віку становить 3-10% (є дані навіть 28% [4, с.356]). За опублікованими даними, у США гіперактивних дітей – 4-20%, у Великобританії – 1-3%, в Італії – 3-10%, у КНР – 1-13%, в Австралії – 7-10%, в Україні – 12% [55; 62].

Прояв розладу яскравіше відзначається в дітей у віковому діапазоні 6-8 років. Згідно зі світовими даними, тільки 1/5 від загальної кількості гіперактивних дітей потрапляє до уваги фахівців [62; 63]. Зростання числа виявлених випадків дітей із діагнозом РДУГ багато авторів пов'язують з ростом усвідомлення цієї проблеми. За офіційними даними Українського науково-дослідницького інституту соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України РДУГ спостерігається у 12,2% школярів хоча є й інші дослідження, де вказується 28% дитячої популяції у різних країнах (за М.М.Безруких). Цей показник має такий широкий розкид тому, що немає специфічних методів чіткого та достовірного виявлення цього синдрому. За неофіційними даними цей показник значно вище, адже офіційний діагноз має право поставити лише дитячий психіатр, а сучасні українці негативно та з острахом ставляться до фахівців цієї професії, тому не звертаються, пояснюючи асоціальну поведінку дитини особливостями характеру. Новітні дослідження показують, що якщо у кого-небудь із близьких або далеких кровних родичів виявлялися ознаки синдрому, то ризик його прояву у члена сім'ї в 5-7 разів вище, ніж в сім'ях, в яких цієї проблеми не існувало. Ризик прояву РДУГ зростає до 50%, якщо один із батьків мав, або має гіперкінетичне порушення. Ці факти свідчать про те, що РДУГ є порушенням, що передається з покоління в покоління, тобто обумовленим генетично. Педагоги також не завжди розуміють істинну причину поведінки та неуспішності й соціалізації

дітей із РДУГ, пояснюючи це результатом поганого виховання з боку батьків. Отже, такі діти не отримують своєчасної медичної допомоги та необхідної психолого-педагогічної підтримки.

Перші симптоми РДУГ проявляються саме в дошкільному віці, коли мозок дитини ще дуже пластичний, тому так важливо виявити їх на початковій стадії і вчасно допомогти дитині. В такому випадку доцільно надати інформацію батькам про правильну організацію життєдіяльності та створення сенсорно збагаченого середовища для такого дошкільника.

Методологічну основу дослідження становлять теорії: інтеграції системи спеціальної та загальної освіти (В. Селіверстов, О. Стребелева та ін.); єдності закономірностей розвитку в умовах онтогенезу і дизонтогенезу (Л. Виготський, В. Лубовський та ін.); сучасні концепції загальної і спеціальної (корекційної) дошкільної освіти (О.Стребелева, Л.Федорович та ін.); здоров'я і психосоматичних відносин (І. Аршавский та ін.); педагогічної підтримки (М.М. Безруких та ін.) і психолого-педагогічного супроводу (М.Битянова, О.Стребелева та ін.).

Усвідомлюючи актуальність суперечностей навколо РДУГ та необхідність профілактичної роботи, ранньої діагностики та корекції симптомів РДУГ у дошкільників, нами було обрано тему **«Авторські освітні ситуації та вправи психомоторного навантаження в корекційно-розвитковій роботі з дошкільниками, які мають ознаки розладу дефіциту уваги та гіперактивності»**, у якій були розкриті особливості роботи з дітьми, які мають симптоми розладу дефіциту уваги з гіперактивністю, ретельно проаналізовані чинники, які викликають цей розлад, і підібрані вправи та ігри для ефективного подолання проблем психомоторного розвитку дітей.

Об'єктом дослідження виступили діти 4-6 років, які мають ознаки дефіциту уваги та гіперактивності.

Предметом дослідження є умови подолання шаблонів (патернів) поведінки, зумовлених особливостями розвитку дітей з ознаками розладу дефіциту уваги й гіперактивності на індивідуальних заняттях для успішної

соціалізації та формування внутрішніх механізмів фізичного та психомоторного контролю.

Звідси **метою дослідження** є шляхи корекції проявів розладу дефіциту уваги та гіперактивності в дітей дошкільного віку, добір та впровадження ігрових нейропсихологічних комплексів (авторських вправ та освітніх ситуацій).

Мета дослідження зумовила такі основні **завдання**: з'ясувати основні причини, симптоми й труднощі в дітей з ознаками РДУГ; адаптувати й розробити вправи психомоторного навантаження й освітні ситуації для ефективного подолання проблем, зумовлених дефіцитом уваги, гіперактивністю та супутніми розладами; дослідити та проаналізувати ефективність вправ психомоторного навантаження та освітніх ситуацій для дітей з РДУГ та іншими супутніми розладами.

Використовувались такі **методи дослідження**: спостереження, порівняння, узагальнення та експеримент. Дослідження складалось з кількох етапів: емпіричне дослідження особливостей дітей з РДУГ; теоретичний аналіз проблеми виявлення дітей з ознаками РДУГ; розробка системи вправ психомоторного навантаження та освітніх ситуацій для дошкільників; проведення експерименту; аналіз, опис та узагальнення результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі дитячого Центру «*», м. Вінниця. На всіх етапах педагогічного експерименту взяли участь 48 респондентів (з них – 3 педагога, 1 дитячий невролог, 25 батьків та 19 дошкільників віком 4-6 років з ознаками розладу дефіциту уваги та гіперактивності).

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (66 джерел), з 9 додатків. Загальний обсяг роботи – 105 сторінок, із них 60 сторінок основного тексту.

Апробація результатів магістерської роботи відбулась на таких конференціях:

1. Мельник Н.С. Проблемное поле изучения soft skills в педагогике дошкольного детства / Мельник Н.С., Крутий Е.Л. / Сборник научных статей XII Международного научно-практического семинара «Дошкольное образование опыт проблемы перспективы» (Барановичи, 22—23 апреля 2021 г.). – Барановичи : БарГУ, 2021 С.27-29.
2. Мельник Н.С. Аналіз чинників, які зумовлюють розлад дефіциту уваги та гіперактивності в дошкільників / Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. С.631-634.
3. Мельник Н.С., Кісельова А.В. Особливості педагогічної та нейропсихологічної роботи з дітьми, які мають ознаки розладу дефіциту уваги та гіперактивності / Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць / за заг. редакцією проф. Л.В.Зданевич, доц. Л.С.Пісоцької, доц. Н.М. Миськової. - Хмельницький: ХГПА, 2020, с - .382, С 241-246.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Айрес Э.Дж. Ребёнок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития / Э. Дж. Айрес; [пер. с англ. Юлии Даре.] – 3-е изд. – К. : Сварог, 2020. 272 с.
2. Ахутина Т.В., Матвеева Е.Ю., Романова А.А. Применение луриевского принципа синдромного анализа в обработке данных нейропсихологического обследования детей с отклонениями в развитии // *Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14. Психология.* – 2012.– № 2. С. 84—95.
3. Бабяк О.О. «Ритміка» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку (підготовчий, 1–4 класи) [Електронний ресурс] / Бабяк О.О. // Програми з корекційно-розвиткової роботи – (Рекомендовано МОН України, наказ № 476 від 29.04.2016 р.). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/11010/> (дата звернення: 12.11.2020).
4. Безруких М.М. Трудности обучения в начальной школе : Причины, диагностика, комплексная помощь / Марьяна Безруких. – М. : ЭКСМО, 2009. 464 с.
5. Блайт С.Г. Оценка нейромоторной готовности к обучению / Салли Годдард Блайт. – М. : Линка_Пресс, 2017. 96 с.
6. Визель Т.Г. Прикладная нейролингвистика / Тетяна Визель. – М. : Когито-Центр, 2020. 339 с.
7. Визель Т.Г. Ребёнок и его развитие / Тетяна Визель. – М. : В.Секачев, 2018. 140 с.
8. Выготский Л.С. Психология / Лев Выготский. – М. : Эксмо-Пресс, 2000. – 1008 с.
9. Глозман Ж.М., Шевченко И.А. Проблема синдрома дефицита внимания с гиперактивностью и подходы к его коррекции / *Вестник КемГУ.* – 2013. – № 3 (55) Т. 1. С. 129-137.

10. Заваденко Н.Н. Синдром дефіцита уваги з гіперактивністю у дітей // *Медицинский совет*. – 2007. – № 7. С. 65-69.
11. Логвінова І.П., Кучеренко Ю.О. «Корекція розвитку» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку (підготовчий, 1–4 класи) [Електронний ресурс] / Логвінова І.П., Кучеренко Ю.О. // Програми з корекційно-розвиткової роботи – (Рекомендовано МОН України, наказ № 476 від 29.04.2016 р.). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/11010/> (дата звернення: 14.11.2020).
12. Кислинг У. Сенсорная интеграция в диалоге : понять ребенка, распознать проблему, помочь обрести равновесие / Улла Кислинг; под ред. Е.В.Клочковой; [пер. с нем. К.А.Шарп]. – 7-е изд. – М. : Теревинф, 2020. 240 с.
13. Колганова В.С. Нейропсихологические занятия с детьми: В 2 ч. Ч.1 / Валентина Колганова, Елена Пивоварова, Сергей Колганов, Ирина Фридрих. – М. : АЙРИС-Пресс, 2020. 416 с.
14. Колганова В.С. Нейропсихологические занятия с детьми: В 2 ч. Ч.2 / Валентина Колганова, Елена Пивоварова, Сергей Колганов, Ирина Фридрих. – М. : АЙРИС-Пресс, 2019. 144 с.
15. Король А.В. Дистанційно-інтерактивні форми взаємодії логопеда з педагогами та батьками як умова підвищення результативності корекційно-розвиткового процесу / Альона Валеріївна Король // *«Young Scientist»*. – 2018. – № 5.2 (57.2). С. 54-56.
16. Король А. В. Логопедичний супровід сімей засобами інформаційно-комунікаційних технологій / Альона Валеріївна Король // *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*: збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський : ПП Медобори, 2019. С. 92-101.
17. Король А.В. Технологія «Фідбек» як засіб співпраці вчителя-логопеда з батьками / Альона Валеріївна Король // *Вихователь – методист дошкільного закладу*. – 2016 . – № 11. С. 51-58.

18. Крутій К. Л. Аналіз чинників та індикаторів, що впливають на розвиток сучасних дітей та на їхню стратифікацію за категоріями / К. Крутій, Л. Зданевич // *Педагогічний дискурс*. – 2016. – Вип. 20. С. 115–122.
19. Крутій К. Л. Пасіонарність як ознака життєво енергійної та активної дитини / К. Л. Крутій // *Дошкільне містечко*. – 2015. – № 4. С. 7–13.
20. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації // *Дошкільне виховання*. – 2016. – №9. С.6-10.
21. Крутій К.Л. Вплив сповивання на розвиток сенсорного інтелекту малюків / К.Л. Крутій // *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 19-20 квітня 2018 р.)* / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2018. – Вип. 7. С. 68-72.
22. Лютова Е.К. Шпаргалка для родителей / Елена Лютова – СПб. : Речь, 2002. 136 с.
23. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии / Александр Лурия. – М. : МГУ, 2000. 384 с.
24. Малышев В.Г. Основные способы коррекции ADHD-синдрома / Вадим Малышев. – М. : Спутник, 2008. 197 с.
25. Малышев В.Г. Актуальные проблемы развития ADHD-синдрома / Вадим Малышев. – М. : Спутник, 2009. 184 с.
26. Медіна Д. Правила розвитку мозку дитини / Джон Медіна. – К. : Наш Формат, 2015. 376 с.
27. Микадзе Ю.В. Нейропсихология детского возраста: Учебное пособие. / Юрий Микадзе. – СПб. : Питер, 2008. 288 с.

28. Нейропсихологическая профилактика и коррекция. Дошкольники: Учебно-метод. пособие / В.А.Семенович, О.Я.Вологодина, Т.Н.Ланина; под ред. А.В. Семенович. – М. : Дрофа, 2014. 240 с.
29. Омельченко І.М. «Розвиток мовлення» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку (підготовчий, 1–4 класи) [Електронний ресурс] / І.М. Омельченко, Л.О. Федорович // Програми з корекційно-розвиткової роботи – (Рекомендовано МОН України, наказ № 476 від 29.04.2016 р.). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/11010/> (дата звернення: 15.11.2020).
30. Омельченко І. М. Психолого-педагогічні основи діагностики і формування комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку: навч.-метод. посіб. / Ірина Омельченко ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки. – Полтава : Техсервіс, 2015. 187 с.
31. Петрановська Л. Таємна опора: емоційний зв'язок у житті дитини / Людмила Петрановська ; пер. з рос. О. Рибки. – Х. : Віват, 2019. 224 с.
32. Практическая нейропсихология : помощь неуспевающим школьникам / под ред. Ж.М.Глозман. – М. : Эксмо, 2010. 288 с.
33. Про затвердження клінічних протоколів / Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 107 від 15.02.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0108282-10#Text> (дата звернення: 23.11.2020).
34. Прохоренко Л. І. Формування саморегуляції на уроках математики у молодших школярів із затримкою психічного розвитку / Л.І. Прохоренко. – Чернівці : Букрек, 2015. 190 с.
35. Роговик Л. Психомоторика: практикум. Навчальний посібник / Люмила Роговик. – К. : Главник, 2006. 144 с.
36. Розлад з дефіцитом уваги та гіперактивністю у дорослих / Брайн П. Дейлі, Елізабет Ніколс, Рональд Т. Браун /пер. з англ. І.Куришко; за наук. ред. К. Явни-Розенталь. – Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2020. 126 с.

37. Сак Т.В., Прохоренко Л.І. «Корекція розвитку» для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку (підготовчий, 1–4 класи) [Електронний ресурс] / Т.В.Сак, Л.І.Прохоренко. // Програми з корекційно-розвиткової роботи – (Рекомендовано МОН України, наказ № 476 від 29.04.2016 р.). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/11010/> (дата звернення: 15.12.2020).
38. Савінова Н.В. Логодіагностика та логокорекція мовленнєвої діяльності дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення: монографія / Н. В. Савінова. – Миколаїв: Іліон, 2017. 261 с.
39. Савінова Н. В., Стельмах Н. В., Серeda І. В. Кисличенко В. А., Шавліс Н. А., Сорочан Ю. Б., Іванова Т. М., Шипіна С. Ю., Клочкова М. О., Єспур А. І. Психолого-педагогічні та технологічні основи диференційованої логодіагностики та логокорекції: колективна монографія / Н. В. Савінова та ін. – Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2017. 254 с.
40. Свааб Д. Ми – це наш мозок / Дік Свааб. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 496 с.
41. Свааб Д. Наш творчий мозок / Дік Свааб. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 462 с.
42. Семаго М.М., Семаго Н.Я. Типология отклоняющего поведения: Модель анализа и ее использование в практической деятельности / Под общей ред. М.М.Семаго. – М. Генезис, 2011. 400 с.
43. Семенович А.В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие / Анна Семенович. – М.: Генезис, 2007. 474 с.
44. Семенович А.В. В лабиринтах развивающегося мозга. Шифры и коды нейропсихологии / Анна Семенович. – М.: Генезис, 2010. 432 с.
45. Сігел Д., Брайсон Т. Секрети мозку: 12 стратегій розвитку дитини / Денел Сігел, Тіна Брайсон. / пер. з англ. Ірина Борщ. – К.: Наш формат, 2017. 192 с.

46. Сігман М. Таємне життя розуму: як ми мислимо, відчуваємо й вирішуємо / Маріано Сігман ; пер. з англ. Ю. Костюк. – Х. : Віват, 2018. 288 с.
47. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму: Монографія / Тетяна Скрипник. – К. : Видавництво «Фенікс», 2010. 320 с.
48. Стоукс Б. Развивающие движения / Беверли Стоукс. – Мн. : ООО «Попурри», 2010. 288 с.
49. Стребелева Е.А. Коррекционно-развивающее обучение детей в процессе дидактических игр: пособие для учителя-дефектолога / Елена Стребелева. – М. : Владос, 2020. 256 с.
50. Федорович Л.О. Логопедична робота з дітьми із фонетико-фонематичними порушеннями мовлення: завдання, вправи, ігри : навч.-метод. посіб. / авт.-укл. Л. О. Федорович, О. В. Чубенко. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2017. 300 с.
51. Цветкова Л.С. Методика нейропсихологической диагностики детей / Любовь Цветкова. – М. : Когнито-Центр, 1998. 128 с.
52. Barkley R.A. Distinguishing sluggish cognitive tempo from ADHD in children and adolescents: executive functioning, impairment, and comorbidity // *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*. 2013. Vol. 42. N 2. p. 161—173.
53. Bhandari S. Attention Deficit Hyperactivity Disorder in Adults // *WebMD Medical Reference Reviewed by Smitha Bhandari, MD*. – 2019. – June 07. URL: <https://www.webmd.com/add-adhd/adhd-adults> (last access: 17.12.2020).
54. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM–5) / URL: <https://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/DSM> (last access: 19.12.2020).
55. DuPaul G.J., Gormley M.J., Laracy S.D. Comorbidity of LD and ADHD: Implications of DSM-5 for assessment and treatment // *Journal of Learning Disabilities*. – 2013. – Vol. 46. – N 1. – p. 43—51.
56. Fernández de Vinuesa Fernando García. The prehistory of ADHD: additives for an untenable diagnosis // *Papeles del Psicólogo / Psychologist Papers*, 2017.

Vol. 38(2). p. 107-115. <https://doi.org/10.23923/pap.psicol2017.2829> URL: <http://www.papelesdelpsicologo.es> (last access: 19.12.2020).

57. Luciana M., Nelson C.A. Assessment of neuropsychological function through use of the Cambridge Neuropsychological Testing Automated Battery: performance in 4-to 12-year-old children // *Developmental Neuropsychology*. 2002. Vol. 22. N 3. p. 595—624. doi:10.1207/S15326942DN2203_3.

58. Lange, K.W., Reichl, S., Lange, K.M., Tucha, L. & Tucha, O. (2010). The history of attention deficit hyperactivity disorder. *ADHD Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*, 2. 241-255.

59. Martinez-Badía, J., Martinez-Raga, J. Who says this is a modern disorder? The early history of Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *World Journal Psychiatry* 2015. – 5(4). p. 379-386.

60. Mulder M.J., Bos D., Weusten J.M. et al. Basic impairments in regulating the speed-accuracy tradeoff predict symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder // *Biological Psychiatry*. 2010. – Vol.68. N.12. p.1114—1119. doi:10.1016/j.biopsych.2010.07.03154.

61. Priece J. B. ADHD: History, evolution and social impact. In J. Biederman (Ed.), *ADHD across the lifespan: An evidence-based understanding from research to clinical practice* // Boston: *Veritas Institute for Medical Education*. 2006. p. 1-27.

62. Rucklidge J.J., Tannock R. Neuropsychological profiles of adolescents with ADHD: Effects of reading difficulties and gender // *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2002. Vol. 43. N 8. p. 988—1003.

63. Slobodin O., Cassuto H., Berger I. Age-Related Changes in Distractibility: Developmental Trajectory of Sustained Attention in ADHD // *Journal of Attention Disorders*, 2015. p.1—11. URL: <https://www.moxoturkiye.com/wp-content/uploads/2016/06/literatur11.pdf> (last access: 10.01.2021).

64. Timothy J. Legg. Everything You Need to Know About ADHD/ *Medically reviewed — Written by Traci Angel*. – 2020. September 5. URL: <https://www.healthline.com/health/adhd> (last access: 10.12.2020).

65. Waber D.P., Wolff P.H., Forbes P.W., Weiler M.D. Rapid automatized naming in children referred for evaluation of heterogeneous learning problems: How specific are naming speed deficits to reading disability? // *Child Neuropsychology*. – 2000. – Vol. 6. – N 4. p. 251—261.
66. Witt J.A., Alpherts W., Helmstaedter C. Computerized neuropsychological testing in epilepsy: Overview of available tools // *Seizure*. – 2013. Vol. 22. N 6. p. 416—423. doi:10.1016/j.seizure.2013.04.004.
67. Whitaker R. TDAH o una sociedad que se va de rositas [ADHD or a society that gets away scot-free] // *Infocop. Retrieved*. – 2006. – 19th September from. URL: http://www.infocop.es/view_article.asp?id=6012 (last access: 27.12.2020).